

17 marca 2025 r.

IGO w Polsce – analiza zagrożeń i najlepsze praktyki zwalczania

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Gatunki obce

Rozwój rolnictwa umożliwił migracje roślin. Wówczas pojawiły się pierwsze **gatunki obce**, które nie powodowały większych zmian w naturalnej roślinności, utrzymując się niemal wyłącznie na siedliskach silnie przekształconych przez człowieka.

Dopiero na przełomie XV-XVI wieku, wraz z rozwojem żeglarstwa i wielkimi odkryciami geograficznymi, nastąpiło bardzo intensywne przemieszczanie gatunków. Liczne podróże odkrywcze zapoczątkowały okres tworzenia kolekcji egzotycznych roślin i zwierząt.

Gatunki obce

Zgodnie z definicją zawartą w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. (art. 3 pkt 1) **gatunek obcy** oznacza *każdego żywego osobnika gatunku, podgatunku lub niższego taksonu zwierząt, roślin, grzybów lub drobnoustrojów wprowadzonego poza jego naturalny zasięg.*

Pojęcie to obejmuje wszelkie części, gamety, nasiona, jaja lub diaspory tych gatunków, jak również hybrydy, odmiany lub rasy zdolne do przeżycia i rozmnażania.

Gatunki obce

Do takich gatunków zaliczamy m.in. chwasty związane z gruntami rolnymi, które przybyły głównie z basenu morza śródziemnego: **bylica**, **piołun**, **chaber bławatek**, **cykoria podróżnik**, **grusza polna**, **jasnota biała**, **jasnota różowa**, **kąkol polny**, **mak piaskowy**, **mak polny**, **mak wątpliwy** i wiele innych.

Inwazyjne gatunki obce (IGO)

Pojęcie inwazyjnego gatunku obcego również definiuje Rozporządzenie PE i Rady (UE) (art. 3 pkt 2). Zgodnie z tą definicją „**inwazyjny gatunek obcy**” oznacza gatunek obcy, którego wprowadzenie lub rozprzestrzenianie się zagraża – jak stwierdzono – bioróżnorodności i powiązanim usługom ekosystemowym lub oddziałuje na nie w niepożądany sposób.

Wprowadzenie oznacza przemieszczenie gatunku poza jego naturalny zasięg na skutek interwencji człowieka.

Inwazyjne gatunki obce (IGO)

Cechy inwazyjnych gatunków obcych wpływające na sukces inwazji:

- **wysoka płodność** (reprodukcja) osobnika (generatywna i wegetatywna),
- **trwałość nasion** (tworzenie długotrwałych „banków nasion” w glebie,
- **przystosowania do transportu** nasion lub owoców przez wiatr, wodę czy zwierzęta,
- **przyspieszony wzrost** w młodości, wczesne przystępowanie do reprodukcji,

Inwazyjne gatunki obce (IGO)

Cechy inwazyjnych gatunków obcych wpływające na sukces inwazji (cd.):

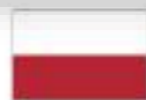
- **odporność** na skrajne warunki środowiskowe i ich gwałtowne zmiany,
- **szybkie odtwarzanie** uszkodzonych organów,
- **produkcja substancji** allelopatycznych,
- **zdolność do tworzenia mutantów** lub mieszańców z pokrewnymi gatunkami w nowej ojczyźnie.

Nawłoc późna – przykład allelopatii

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Inwazyjne gatunki obce (IGO)

Gatunki obce (inwazyjne) są związane z działalnością człowieka i to właśnie człowiek ponosi odpowiedzialność za ich obecność w nowym dla nich środowisku.

Obecnie we florze Polski stwierdzono ok. **3554 taksony**. Około 29% (ponad **1000 taksonów**) spośród nich to rośliny obcego pochodzenia (tzw. antropofity).

W faunie Polski odnotowano około **305 taksonów** zwierząt obcego pochodzenia, które zostały wprowadzone celowo lub przypadkowo przez człowieka.

Znaczenie IGO dla rodzimej przyrody

Nie wszystkie gatunki obce są niebezpieczne dla rodzimej przyrody. Część z nich zasiedla naturalne ekosystemy, jednak ich wpływ na lokalną florę jest mało istotny. Tak jest np. w przypadku licznych gatunków wiesiołków czy tataraku. Tylko nieliczna grupa nowych przybyszów obdarzona jest specjalnymi cechami umożliwiającymi im masowe inwazje i degradację naturalnych ekosystemów.

tatarak zwyczajny

wiesiołek dwuletni

wiesiołek ozdobny

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Gatunki obce mogą mieć zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na środowisko i człowieka. Kluczowe jest odpowiednie monitorowanie i zarządzanie ich populacją, aby ograniczyć zagrożenia związane z gatunkami inwazyjnymi i jednocześnie czerpać korzyści z tych, które mogą być użyteczne.

Niektóre z nich mogą przynosić korzyści:

Wzbogacenie ekosystemów – niektóre gatunki mogą uzupełniać luki w ekosystemach, np. nowe rośliny mogą stanowić źródło pokarmu dla owadów i ptaków.

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Korzyści gospodarcze – wiele obcych gatunków zwierząt i roślin jest wykorzystywanych w rolnictwie, leśnictwie i hodowli, np. ziemniak czy kukurydza to gatunki obcego pochodzenia.

Zastosowania w medycynie – niektóre gatunki obce dostarczają substancji wykorzystywanych w farmacji i biotechnologii.

Rekultywacja terenów – pewne gatunki roślin obcych pomagają w rekultywacji terenów zdegradowanych, np. rośliny wiążące azot poprawiają jakość gleby.

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Niektóre gatunki obce, zwłaszcza inwazyjne, powodują poważne zagrożenia dla środowiska i człowieka.

Wypieranie gatunków rodzimych – inwazyjne gatunki obce często konkurują z miejscowymi organizmami o zasoby i mogą prowadzić do ich wyginięcia.

Zmiany w strukturze ekosystemów – obce gatunki mogą zaburzać równowagę biologiczną, np. barszcz Sosnowskiego tworzy gęste skupiska, ograniczając dostęp światła innym roślinom.

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Naruszenie funkcji ekosystemów – inwazyjne gatunki obce nie przejmują roli roślin wypieranych (zależności pokarmowe między gatunkami np. owad-roślina, struktura i właściwości gleby).

Zagrożenie na poziomie genetycznym – obce gatunki mogą stanowić zagrożenie dla miejscowych zasobów genowych przez tworzenie mieszańców (hybrydyzacja).

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Zagrożenia dla zdrowia człowieka – niektóre gatunki obce są toksyczne lub powodują alergie, np. ambrozja silnie uczula, a barszcz Sosnowskiego wywołuje poparzenia skóry.

Straty gospodarcze – inwazyjne gatunki mogą niszczyć uprawy, infrastrukturę i powodować straty w leśnictwie i rybołówstwie, np. szkodniki jak motyl szrotówek kasztanowcowiaczek niszczy drzewa kasztanowców.

Przenoszenie chorób – obce gatunki mogą być nosicielami chorób zagrażających ludziom, roślinom i zwierzętom.

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Gatunki inwazyjne zwykle pochodzą ze zbliżonych stref klimatycznych, co ułatwia im aklimatyzację w nowych warunkach. W nowych miejscach, pozbawione wrogów naturalnych, stają się poważnym zagrożeniem dla rodzimych organizmów.

Na całym świecie IGO pojawiają się w nowych lokalizacjach niosąc śmierć i zniszczenie wśród rodzimej przyrody oraz powodując straty w gospodarce człowieka liczone w setkach miliardów dolarów.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Inwazyjne gatunki obce mają ogromny wpływ na usługi ekosystemowe. Mogą one skutkować zubożeniem rodzimej flory, co powoduje nie tylko stratę puli genowej (**obniżenie usług zaopatrzeniowych**), ale również negatywnie wpływa na rodzime zapylacze, zmniejszając plony (**obniżenie usług regulacyjnych**) oraz na estetykę, wygląd środowisk, powodujących zmniejszenie atrakcyjności środowisk pod względem turystycznym i rekreacyjnym (**obniżenie usług kulturowych**).

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Przykład wpływu niecierpka gruczołowatego na środowisko przyrodnicze:

- wypiera rodzime gatunki roślin, skutecznie konkurując z nimi o zasoby siedliskowe;
- poprzez działania allelopatyczne ogranicza wzrost innych roślin;
- negatywnie wpływa na niektóre gatunki zapylaczy;
- negatywnie oddziałuje na biotę grzybów glebowych, w tym mikoryzowych;
- może przyczyniać się do erozji brzegów rzek, zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym;

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Przykład wpływu niecierpka gruczołowatego na środowisko przyrodnicze (cd.):

- może doprowadzić do tarasowania koryt rzecznych i lokalnych podtopień, zwiększając zagrożenie powodziowe;
- jest gospodarzem mszyc, które atakują nasze rodzime gatunki roślin;
- skutecznie konkuruje z rodzimymi gatunkami roślin o zapylacze, zmniejszając w ten sposób plonowanie wielu roślin, w tym uprawnych;
- stanowi zagrożenie dla wielu siedlisk przyrodniczych;

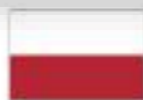
Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Przykład wpływu niecierpka gruczołowatego na środowisko przyrodnicze (cd.):

- narusza funkcję ekosystemów – nie przejmuje roli roślin wypieranych (zależności pokarmowe między gatunkami, np. owad-roślina, struktura i właściwości gleby);
- negatywnie wpływa na świadczenie usług ekosystemowych.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Wpływ niecierpka na niektóre zapylacze (trzmiele)

Kwiaty niecierpka gruczołowatego produkują bogaty w cukry nektar, co czyni je bardzo atrakcyjnymi dla owadów zapylających, w tym dla trzmieli. Kwiaty niecierpka, typu pułapkowego, podczas odwiedzin tych owadów, powodują obłamywanie włosków na tułowi i odwłoku, co może wpłynąć na osłabienie kondycji trzmieli. Pozbawione części włosków trzmiele przynoszą do gniazda mniej pyłku, stają się mniej odporne na niskie temperatury, wilgoć, atak pasożytów oraz prawdopodobnie mogą być bardziej narażone na infekcje grzybowe.

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Wpływ niecierpka na niektóre zapylacze (trzmiele)

Znaczenie gatunków obcych dla środowiska przyrodniczego i człowieka

Wpływ niecierpka na niektóre zapylacze (pszczoła miodna)

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Aktualnym krajowym aktem prawnym regulującym zarządzanie gatunkami obcymi jest ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych, bazująca na Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014.

Ustawa określa ramy prawne dotyczące przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się IGO w środowisku przyrodniczym, które zagrażają rodzimym gatunkom w Polsce i na obszarze Unii Europejskiej. Narzuca ona wiele obowiązków, m.in. na [Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska](#), [jednostki samorządu terytorialnego](#) oraz [dyrektorów parków narodowych](#).

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Kluczowym zapisem ustawy jest art. 7 ust. 1 zakazujący wprowadzania do środowiska oraz przemieszczania w środowisku gatunków obcych. Zakaz ten dotyczy wszystkich gatunków obcych, niezależnie od tego czy są one inwazyjnymi gatunkami obcymi, potencjalnymi IGO czy gatunkami nieinwazyjnymi.

Niestosowanie się do tego zakazu podlega karze aresztu albo grzywny (art. 35 ustawy), a w określonych przypadkach (gdy dotyczą one inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski i Unii) karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 (art. 33 i 34 ustawy) i karze administracyjnej wynoszącej do 1 000 000 zł.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Inwazyjny gatunek obcy stwarzający zagrożenie dla Unii oznacza inwazyjny gatunek obcy, którego niepożądane oddziaływanie uznano za wymagające skoordynowanych działań na szczeblu unijnym, zgodnie z art. 4 ust. 3 Rozp. nr 1143/2014.

Gatunek taki musi spełniać określone kryteria, w oparciu o dostępne dowody naukowe:

- został uznany za obcy na terytorium Unii;
- uznano, że może stworzyć zdolną do przeżycia populację i rozprzestrzenić się w środowisku w obecnych oraz przewidywalnych warunkach zmiany klimatu w jednym regionie biogeograficznym wspólnym dla przynajmniej dwóch państw UE;

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

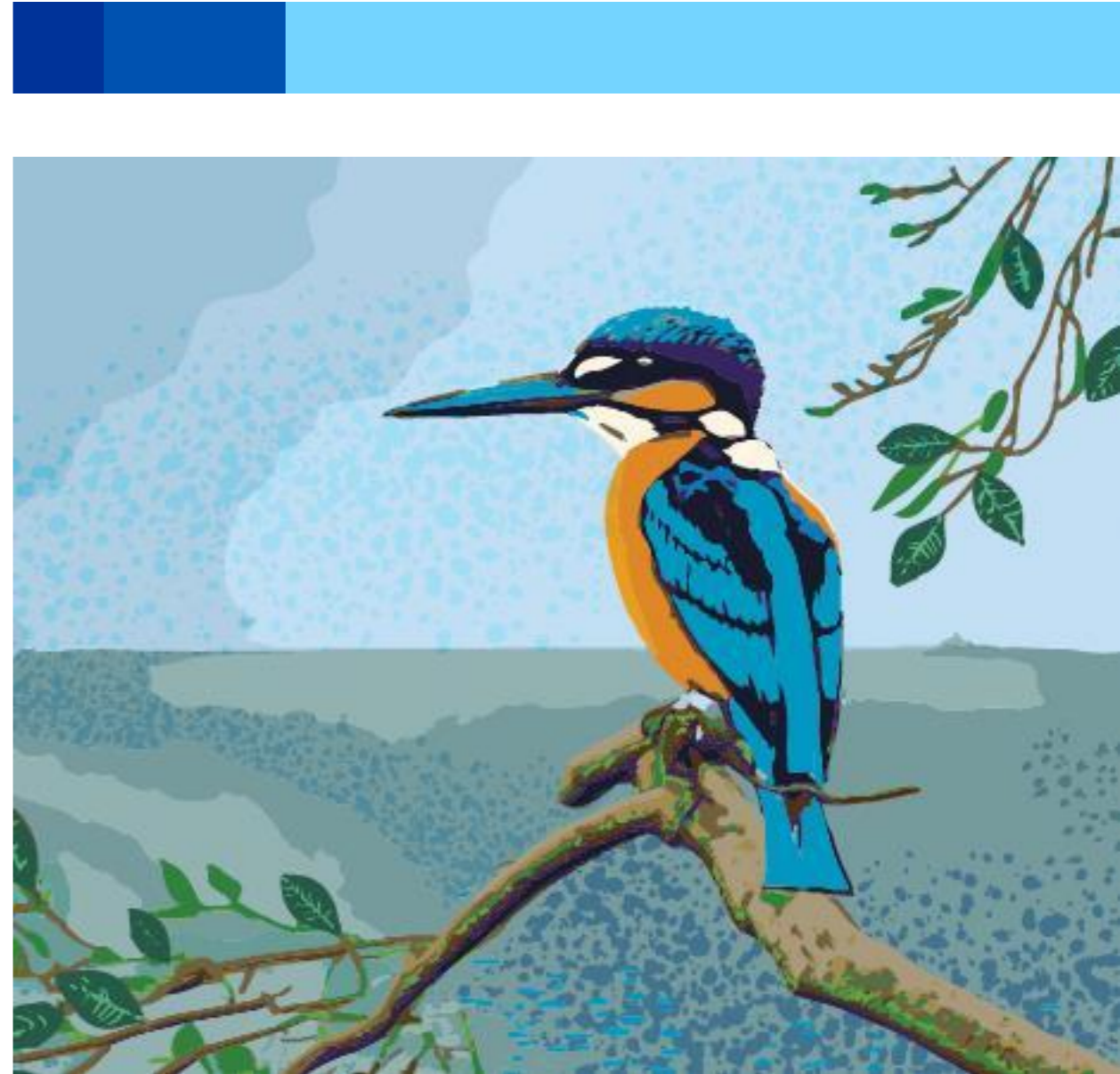
Gatunek taki musi spełniać określone kryteria, w oparciu o dostępne dowody naukowe (cd.):

- może mieć znaczne niepożądane oddziaływanie na różnorodność biologiczną lub powiązane usługi ekosystemowe, a także może mieć niepożądane oddziaływanie na zdrowie ludzkie lub na gospodarkę;
- ocena ryzyka wykazała, że aby zapobiec jego wprowadzeniu, zdomowieniu się lub rozprzestrzenianiu, wymagane są skoordynowane działania na szczeblu unijnym;
- jest prawdopodobne, że włączenie do wykazu unijnego skutecznie zapobiegnie jego niepożądanemu oddziaływaniu, zminimalizuje je lub je złagodzi.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające
Inwazyjny gatunek obcy stwarzający zagrożenie dla Polski oznacza IGO inny niż IGO stwarzający zagrożenie dla Unii, którego niepożądane oddziaływanie w wyniku jego uwolnienia i rozprzestrzeniania się, nawet jeśli nie jest w pełni ocenione, zostaje w Polsce uznane – na podstawie dowodów naukowych – za istotne dla całości lub części jej terytorium oraz za wymagające podjęcia działań na szczeblu krajowym.

Jeśli jakiegoś IGO nie umieszczono w wykazach, to dotyczą go wyłącznie zakazy wprowadzania do środowiska przyrodniczego i przemieszczania w tym środowisku (art. 7 ust. 1) – niezależnie od inwazyjności tego gatunku.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Rada Ministrów określiła, w drodze rozporządzenia wydanego 9 grudnia 2022 r.

- 1) listę IGO stwarzających zagrożenie dla Unii:
  - a) podlegających szybkiej eliminacji (68 gat., w tym 33 gat. roślin),
  - b) rozprzestrzenionych na szeroką skalę (28 gat., w tym 8 gat. roślin)
- 2) listę IGO stwarzających zagrożenie dla Polski:
  - a) podlegających szybkiej eliminacji (9 gat. zwierząt),
  - b) rozprzestrzenionych na szeroką skalę (9 gat., w tym 7 gat. roślin).

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Do gatunków podlegających szybkiej eliminacji zaliczono gatunki

- niewystępujące w Polsce, występujące jedynie w uprawach i w hodowlach oraz występujące w środowisku przyrodniczym, ale tylko w populacjach izolowanych (tj. na wczesnym etapie inwazji).

Za gatunki rozprzestrzenione na szeroką skalę uznano gatunki

- występujące w środowisku przyrodniczym o ograniczonym, ale znaczącym zasięgu występowania oraz o najszerszym zasięgu występowania.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

tulejnik amerykański
- podlega szybkiej eliminacji

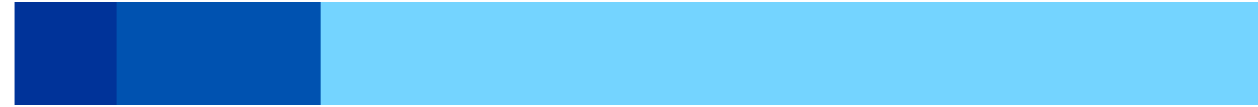

niecierpek gruczołowaty
- gatunek szeroko rozprzestrzeniony

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Rozporządzenie do ustawy pomija szereg gatunków obcych dla naszej fauny i flory. Dotyczy to m.in.: **czerechwy amerykańskiej, róży pomarszczonej, nawłoci kanadyjskiej i późnej czy norki amerykańskiej.**

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Art. 15. 1. Kto stwierdzi obecność IGO w środowisku:

2) IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski

- niezwłocznie zgłasza ten fakt wójtowi, burmistrzowi albo prezydentowi miasta, właściwemu ze względu na miejsce stwierdzenia obecności tego IGO w środowisku.

4. Wójt, burmistrz albo prezydent miasta dokonuje weryfikacji formalnej zgłoszenia.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Art. 16. 1. Wójt, burmistrz albo prezydent miasta przekazuje zgłoszenie, o którym mowa w art. 15 ust. 1, w postaci elektronicznej, w formacie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez GDOŚ w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej GDOŚ:

4) właściwemu regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

2. Wójt, burmistrz albo prezydent miasta przekazuje zgłoszenie:

1) niezwłocznie po jego otrzymaniu – w przypadku gdy dotyczy ono IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, podlegającego szybkiej eliminacji;

2) w terminie 7 dni od końca kwartału, w którym je otrzymał – w przypadku gdy dotyczy ono IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroką skalę.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Schemat postępowania w przypadku stwierdzenia obecności w środowisku IGO rozprzestrzenionego na szeroką skalę i zgłoszenia do Centralnego Rejestru Danych o IGO (GDOŚ 2022)

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Art. 20. 1. Działania zaradcze w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, podlegającego szybkiej eliminacji, przeprowadza:

- 1) dyrektor parku narodowego – na obszarze tego parku narodowego;
- 2) Główny Inspektor Rybołówstwa Morskiego – na obszarach morskich poza obszarem parku narodowego
- 3) właściwy dyrektor urzędu morskiego – na obszarze pasa technicznego poza obszarem parku narodowego
- 4) właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska - na obszarach innych niż wymienione powyżej.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

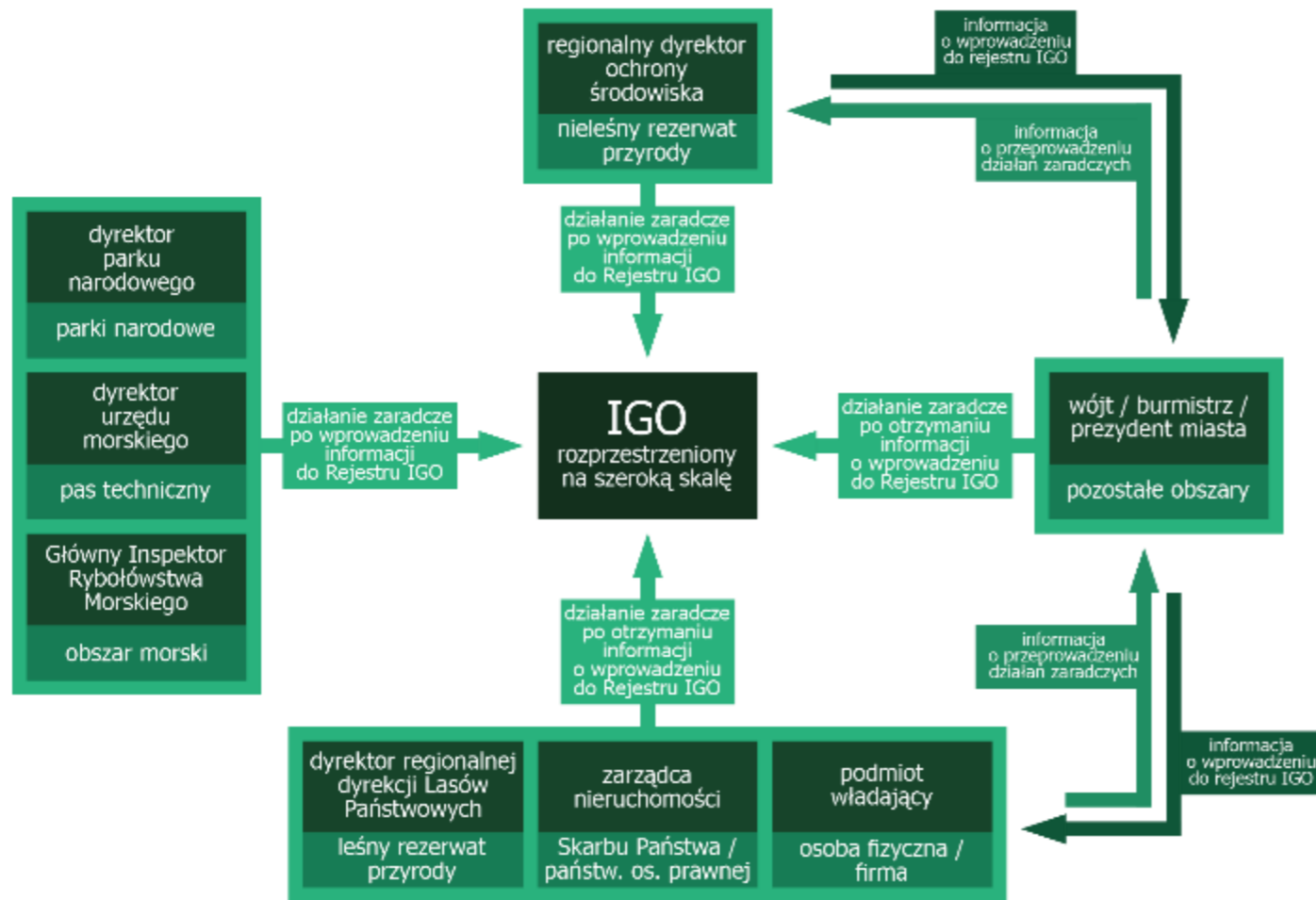
Art. 21. 1. Działania zaradcze w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroką skalę, przeprowadza po wprowadzeniu do Rejestru IGO informacji

o stwierdzeniu obecności w środowisku tego IGO:

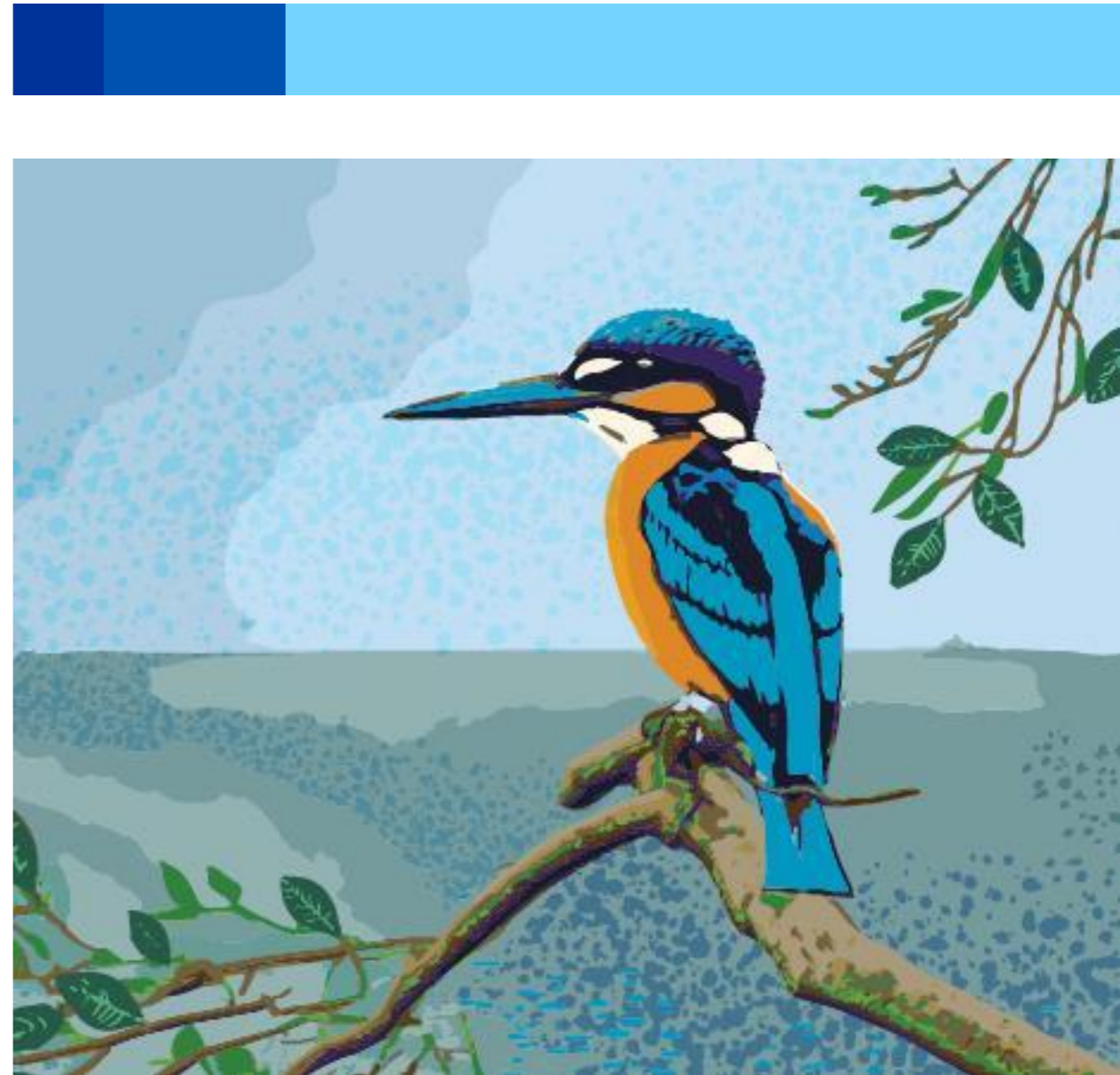
- 1) na obszarze tego parku narodowego – [dyrektor parku narodowego](#);
- 2) na obszarze rezerwatu przyrody, z wyłączeniem lasów stanowiących rezerwat przyrody – [właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska](#);
- 4) na obszarach innych niż wymienione powyżej – [właściwy wójt, burmistrz albo prezydent miasta](#).

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Schemat obrazujący podmioty przeprowadzające działania zaradcze wobec IGO rozprzestrzenionego na szeroką skalę (GDOŚ 2022)

Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita Polska

Dofinansowane przez Unię Europejską

Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Centralny Rejestr Danych o IGO

W Rejestrze IGO gromadzi się informacje o IGO stwarzających zagrożenie dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski, w tym o:

- ✓ stwierdzeniu obecności IGO w środowisku,
- ✓ IGO objętym zezwoleniem na odstępstwo od zakazów,
- ✓ przeprowadzonych działaniach zaradczych.

Rejestr IGO prowadzi Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

Rejestr IGO jest ogólnodostępny – jest zamieszczony na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (<http://geoserwis.gdos.gov.pl/>)

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Stwierdzeniu obecności IGO w środowisku zawiera:

- nazwę naukową IGO oraz nazwę polską, jeżeli nazwa polska istnieje;
- liczbę okazów IGO lub określenie zajmowanej przez nie powierzchni, jeżeli te dane są dostępne;
- miejsce i datę stwierdzenia obecności IGO w środowisku;
- imię i nazwisko albo nazwę oraz adres lub siedzibę, lub adres poczty elektronicznej, lub numer telefonu zgłaszającego IGO niebędącego osobą fizyczną.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Informacja o przeprowadzonych działaniach zaradczych zawiera:

- nazwę podmiotu przeprowadzającego działania,
- miejsce przeprowadzenia działań zaradczych, miejsce i datę stwierdzenia obecności IGO w środowisku,
- datę rozpoczęcia i zakończenia działań,
- określenie środków zastosowanych w ramach działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO, wobec którego zastosowano te działania zaradcze,

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Informacja o przeprowadzonych działaniach zaradczych zawiera (cd.):

- liczbę okazów IGO lub określenie zajmowanej przez nie powierzchni po przeprowadzeniu działań zaradczych,
- określenie oddziaływania przeprowadzonych działań zaradczych na gatunki niedocelowe,
- opis skuteczności przeprowadzonych działań zaradczych,
- wysokość kosztów przeprowadzonych działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO, wobec którego podjęto działania zaradcze.

Akty prawne krajowe i unijne dotyczące IGO oraz obowiązki z nich wynikające

Należy pamiętać, że zgłoszenie gatunku do rejestru IGO generuje:

- konieczność podjęcia działań zaradczych - eliminacji, kontroli lub izolacji gatunku,
- zagospodarowania biomasy IGO,
- przywrócenia naturalnego stanu zdegradowanych przez IGO ekosystemów,
- monitorowania skuteczności podjętych działań zaradczych oraz ich oddziaływania na gatunki niedocelowe.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Działaniem zaradczym wobec IGO są środki, których celem jest eliminacja, kontrola lub izolacja populacji IGO, przy jednoczesnym zminimalizowaniu oddziaływania tych działań na pozostałe gatunki (tzw. niedocelowe) i ich siedliska. Dopuszczalne działania zaradcze zostały określone w rozporządzeniu do ustawy o gatunkach obcych.

- **eliminacja** – oznacza pełne i trwałe usunięcie populacji inwazyjnego gatunku obcego środkami letalnymi lub nieletalnymi;

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

- **izolacja** – oznacza działanie, którego celem jest stwarzanie barier minimalizujących ryzyko rozproszenia się i rozprzestrzenienia populacji IGO poza opanowany zasięg;
- **kontrola populacji** – oznacza działanie środkami letalnymi lub nieletalnymi na populację IGO – przy jednoczesnym zminimalizowaniu oddziaływania na gatunki niedocelowe i ich siedliska – w celu utrzymania liczby osobników na jak najniższym poziomie, aby w przypadku niemożliwości całkowitego usunięcia danego gatunku zminimalizować jego inwazyjność i niepożądane oddziaływanie na różnorodność biologiczną, powiązane usługi ekosystemowe, na zdrowie człowieka lub na gospodarkę.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego

Metoda wielokrotnego w jednym sezonie wrywania/koszenia roślin przez okres 3 lat

U podstaw tej metody leży usunięcie nasion niecierpka zdeponowanych w glebie, poprzez wielokrotną eliminację pędów nadziemnych roślin. W zależności od wielkości banku nasion w glebie zaleca się przeprowadzenie 5-7 zabiegów w jednym sezonie.

Tak częste prowadzenie zabiegów w jednym sezonie wegetacyjnym nie tylko przyspiesza wyczerpywanie się banku nasion w glebie, ale także zmniejsza wielkość pozyskanej biomasy. Pozwala to na zastosowanie znacznie tańszej metody jej utylizacji.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego

Metoda wielokrotnego w jednym sezonie wrywania/koszenia roślin przez okres 3 lat

Wykaszając rośliny należy pamiętać, aby cięcie znajdowało się zawsze poniżej dolnego węzła – w przypadku cięcia powyżej istnieje duże prawdopodobieństwo pojawienia się odrostów.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego

Metoda wielokrotnego w jednym sezonie wrywania/koszenia roślin przez okres 3 lat

Nie należy pozostawiać wyrwanych roślin na ziemi, gdyż mogą one wytworzyć korzenie przybyszowe i ukorzenić się.

W przypadku konieczności usuwania roślin kwitnących/owocujących należy pamiętać, że nawet po wyrwaniu rośliny mogą zawiązać się owoce, zawierające nasiona zdolne do kiełkowania.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego

Metoda wielokrotnego w jednym sezonie wrywania/koszenia roślin przez okres 3 lat

Postępowanie z pozyskaną biomasą często stanowi duży problem i znacząco wpływa na koszty usuwania roślin. Najlepszym rozwiązaniem jest przyzmowanie biomasy na miejscu, w niewielkich, zwartych przyzmachach, aż do naturalnego jej rozkładu.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego

Rok 2012

Rok 2017

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego

Rok 2024

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie barszczy kaukaskich

Metody zaradcze:

- wykopywanie roślin z korzeniami
- przecinanie korzenia
- rozwiercanie korzenia
- usuwanie korzenia przy użyciu świdra Hogweed (wariant czysty i wspomagany)
- metoda agrotechniczna z rewegatacją niskich traw i pielęgnacją mechaniczną
- metoda agrotechniczna z rewegatacją wysokich traw i pielęgnacją mechaniczną
- metoda agrotechniczna z rewegatacją niskich traw oraz z pielęgnacją mechaniczną i chemiczną

Działania zaradcze stosowane wobec IGO Usuwanie barszczu metodą przecinania korzenia

Metoda polega na przecięciu szyjki korzeniowej osobnika barszczu przy użyciu np. szpadla, na głębokości minimum 15-25 cm. Pozyskana biomasa jest przenoszona na wyznaczone miejsca w granicach obszaru objętego działaniami, gdzie jest pryzmowana na gruncie do naturalnego rozkładu.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO Usuwanie barszczu metodą przecinania korzenia

Do przecinania szyjki korzeniowej roślin barszczu można użyć specjalnie przygotowane narzędzie tnące, które zapewnia łatwe i wygodne przecięcie szyjki na głębokości 15-25 cm.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Usuwanie barszczu metodą rozwiercania korzenia

Metoda polega na zniszczeniu korzenia poprzez rozwiercenie i rozdrobnienie masy ostrzem skrawającym, co powoduje trwałą eliminację części podziemnej, bez konieczności jej utylizacji. Metoda jest stosowana w stosunku do osobników o rozbudowanym systemie korzeniowym (dwuletnie i starsze). Zabieg wykonywany jest za pomocą wiertni spalinowej ze świdrem glebowym o średnicy ok. 10 cm i długości 80 cm.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Usuwanie systemu korzeniowego przy użyciu świdra Hogweed

Metoda polega na usuwaniu systemu korzeniowego roślin, o wysokości do 50 cm, przy użyciu świdra Hogweed.

Stosując świder Hogweed należy wwiercić się w korzeń rośliny od góry i usunąć jego fragment albo całość.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie rdestowców

Metody mechaniczne

- ✓ siatkowanie – metoda oparta na technologii Mesh-Tech
- ✓ długotrwałe okrywanie (ang. smothering)
- ✓ wykopanie roślin i wymiana / przesiewanie gleby zawierającej kłaczka

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie rdestowców

Metody agrotechniczne

- ✓ uprawa gleby (orka i gryzowanie)

Inne metody fizyczne

- ✓ elektryczna, wykorzystująca ukierunkowane impulsy elektryczne
- ✓ wypalanie

Metody chemiczne

- ✓ oprysk aparatu asymilacyjnego
- ✓ mazanie aparatu asymilacyjnego
- ✓ iniekcja do łodygi
- ✓ iniekcja do kłacza

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie rdestowców

Metody mieszane (kombinowane)

- ✓ chemiczno-mechaniczna (oprysk / mazakowanie / iniekcja + wykopywanie / wrywanie)
- ✓ chemiczno-mechaniczna (iniekcja do kłaczy + wycinka pędów / koszenie)
- ✓ chemiczno-mechaniczna (iniekcja do kłaczy + orka)
- ✓ agrotechniczna z selektywnym zwalczaniem chemicznym.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zwalczanie rdestowców

Renaturyzacja

- ✓ przygotowanie powierzchni do przeprowadzenia prac związanych z siewem lub sadzeniem roślin i samego materiału do wysiewania lub sadzenia
- ✓ obsiewanie powierzchni mieszanką traw lub mieszanką traw i roślin dwuliściennych
- ✓ rozkładanie na powierzchni siana (zielonki) z nasionami gatunków miejscowych
- ✓ zastosowanie mat wiklinowych
- ✓ obsadzanie powierzchni sadzonkami krzewów i bylin.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Klon jesionolistny

1. Obrączkowanie pni, z jednoczesnym wrywaniem młodych roślin i siewek oraz odłamywaniem pędów odroślowych, 2 razy w sezonie, przez okres 3 lat
2. Ścinanie pni, z jednoczesnym wrywaniem młodych roślin i siewek oraz odłamywaniem pędów odroślowych, 2 razy w sezonie, przez okres 3 lat
3. Ścinanie pni połączone z aplikacją preparatów grzybowych oraz jednoczesnym wrywaniem młodych roślin i siewek, 2 razy w sezonie, przez okres 3 lat

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Bożodrzew gruczołowaty

1. Obrączkowanie pni z jednoczesnym wrywaniem siewek i odrostów korzeniowych, 2 razy w sezonie, przez okres 3 lat
2. Ścinanie pni z jednoczesnym wrywaniem siewek i odrostów korzeniowych, 2 razy w sezonie, przez okres 3 lat
3. Ścinanie pni połączone z aplikacją preparatów grzybowych oraz jednoczesnym wrywaniem młodych roślin i siewek, 2 razy w sezonie, przez okres 3 lat

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Trojeść amerykańska

1. Wykopywanie roślin wraz z podziemnymi rozłogami, 2 razy w sezonie, przez okres 5 lat
2. Koszenie pędów nadziemnych przed kwitnieniem/owocowaniem, 2 razy w sezonie, przez okres 5 lat
3. Koszenie/ściananie pędów nadziemnych przed kwitnieniem/owocowaniem, 2 razy w sezonie i wprowadzanie roślin konkurencyjnych, przez okres 5 lat

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Dławisz okrągłolistny

1. Wycinanie większych pędów oraz wyrywanie siewek i mniejszych pędów z korzeniami, 2 razy w sezonie, przez okres 4 lat
2. Wycinanie większych pędów, wyrywanie siewek i mniejszych pędów z korzeniami oraz okrywanie powierzchni, 2 razy w sezonie przez okres 4 lat
3. Wycinanie większych pędów, z jednoczesną aplikacją preparatów grzybowych oraz wyrywanie siewek i mniejszych pędów z korzeniami, 2 razy w sezonie, przez okres 4 lat

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zagospodarowanie biomasy IGO roślin

W przypadku niektórych metod zwalczania roślin inwazyjnych powstaje biomasa zróżnicowana pod względem jakościowym (części nadziemne, części podziemne roślin, nasiona/owoce) i ilościowym.

Podjęcie decyzji w zakresie postępowania z powstałą biomasą wymaga przeanalizowania możliwych sposobów jej zagospodarowania oraz wyboru takiego, który będzie optymalny pod względem: wysokości kosztów; ewentualnych korzyści społecznych, środowiskowych; ewentualnego niekorzystnego wpływu na elementy środowiska przyrodniczego.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zagospodarowanie biomasy IGO roślin

To, czy biomasa jest w świetle prawa odpadem (bioodpadem, odpadem organicznym, odpadem zielonym), wynika z wielu uwarunkowań. Wg. ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2020 r. poz. 797, z późn. zm.) – odpadem jest każda substancja lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany (art. 3 ust. 1 pkt 6).

W orzecznictwie sądowno-administracyjnym przyjmuje się, że przedmiot staje się odpadem, gdy posiadacz nie znajdując dla niego zastosowania, pozbywa się go. O uznaniu danego przedmiotu za odpad w świetle art. 3 ust. 1 ww. ustawy decyduje, co do zasady wola posiadacza.

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zagospodarowanie biomasy IGO roślin

To, czy biomasa z obcych roślin inwazyjnych jest odpadem, wynika m.in. z tego, w jaki sposób jej posiadacz zamierza ją zagospodarować. Może np. być **bioodpadem** (jeżeli zamierza się jej pozbyć), **surowcem** (jeżeli chce ją w sposób gospodarczo uzasadniony zagospodarować) lub **produktem** (jeżeli istnieje możliwość jej zbycia).

Jeżeli posiadacz biomasy, powstałej z usuniętych obcych roślin inwazyjnych, nie będzie miał możliwości jej gospodarczego zagospodarowania, wówczas w świetle prawa staje się ona odpadem.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zagospodarowanie biomasy IGO roślin

W przypadku zagospodarowania biomasy na miejscu, jeżeli należy to do procesu biologicznego / agrotechnicznego / gospodarki leśnej, nie stosuje się przepisów ustawy o odpadach. Jeżeli pozbawiona funkcji życiowych roślina pozostanie w miejscu, w którym rosła, wówczas nie powstanie produkt lub substancja, a tylko te, zgodnie z prawem, mogą mieć charakter odpadu.

Sposoby postępowania z powstałą biomasa w miejscu jej pozyskania:

WARIANT I – pozostawienie szczątków/biomasy roślinnej bez żadnej interwencji człowieka (masa organiczna zostanie rozłożona);

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zagospodarowanie biomasy IGO roślin

Sposoby postępowania z powstałą biomasą w miejscu jej pozyskania (cd.):

WARIANT II – użycie biomasy jako nawozu zielonego lub do ściółkowania (biomasa może zostać wymieszana z podłożem – przeorana, lub użyta do przykrywania gleby w celu poprawy warunków wzrostu innych roślin);

WARIANT III – zebranie, biomasy w przyzmię i pozostawienie do naturalnego rozkładu; (nie jest to jednak „kompostowanie” w rozumieniu ustawy, gdyż stanowi jedną z metod unieszkodliwiania odpadów - nie powstaje odpad z resztek roślinnych; poza tym kompostowanie służy do produkcji kompostu – produktu do wykorzystania poza kompostownikiem);

Działania zaradcze stosowane wobec IGO

Zagospodarowanie biomasy IGO roślin

Sposoby postępowania z powstałą biomasą w miejscu jej pozyskania (cd.):

WARIANT IV – w przypadku konieczności zebrania nasion / owocostanów / kwiatostanów przed lub w ramach prowadzonej metody zwalczania należy oddzielić te części roślin od pozostałej biomasy i zakopać je na głębokości minimum 0,5 m w celu pozbawienia możliwości kiełkowania nasion (istniejących i potencjalnie wytworzonych na kwiatostanach).

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

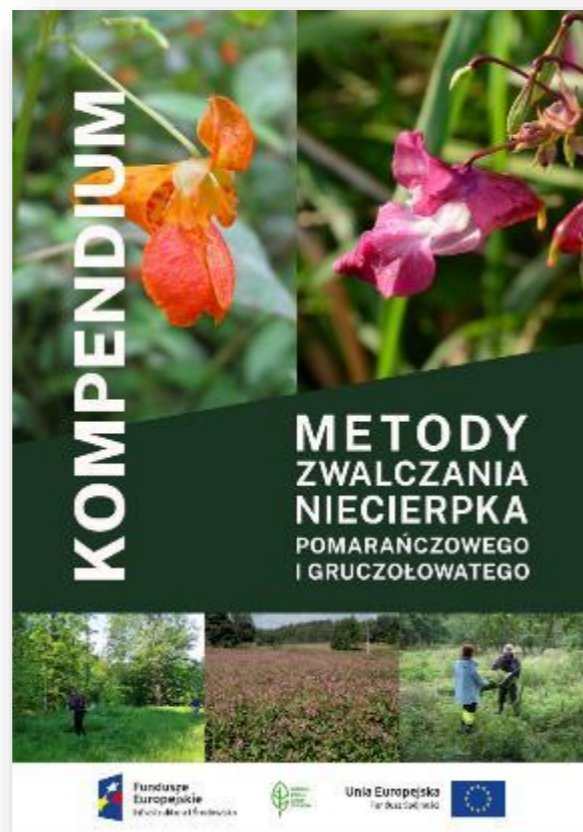
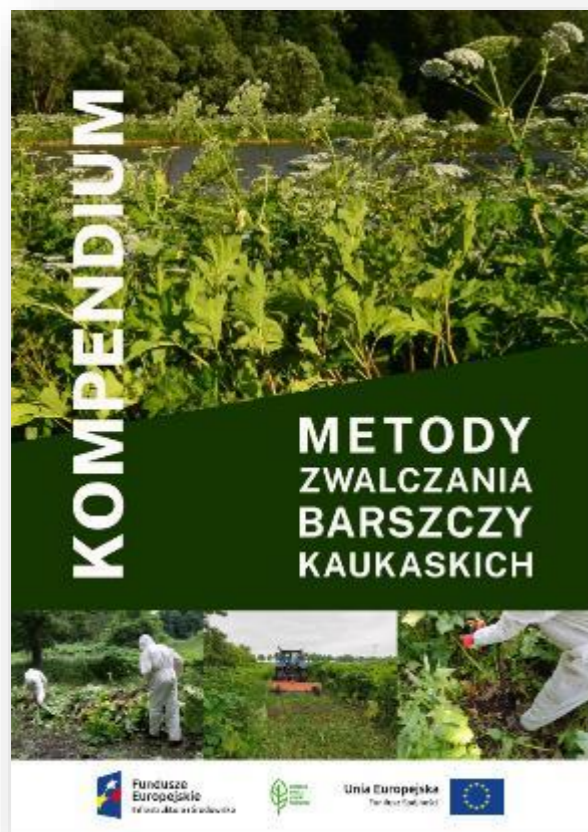
Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

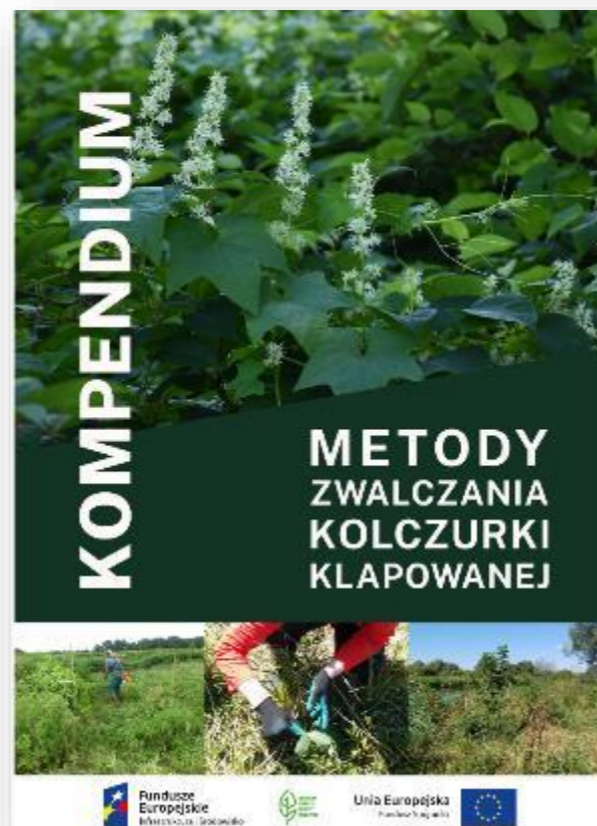
Przydatne źródła informacji o IGO

<https://www.gov.pl/web/gdos/kompendia-zwalczania-wybranych-igo>

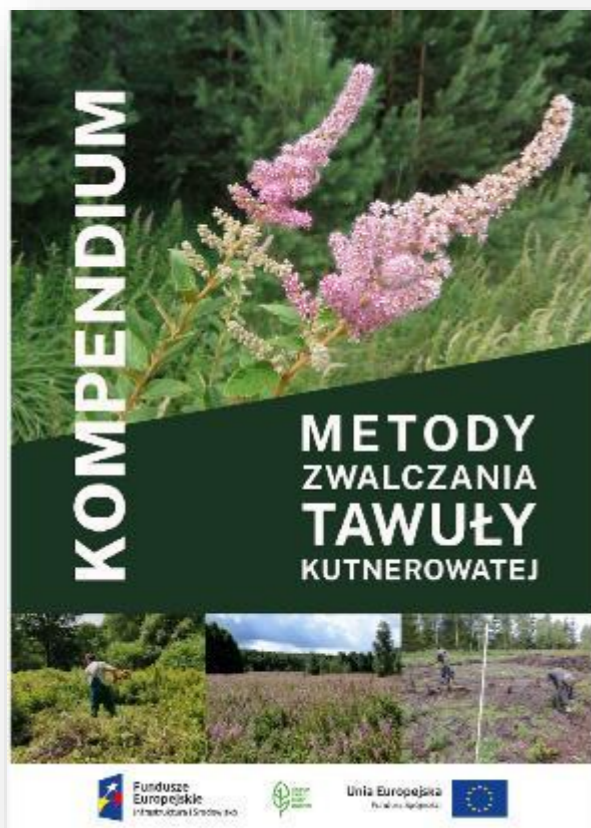
Przydatne źródła informacji o IGO

<https://www.gov.pl/web/gdos/kompedia-zwalczania-wybranych-igo>

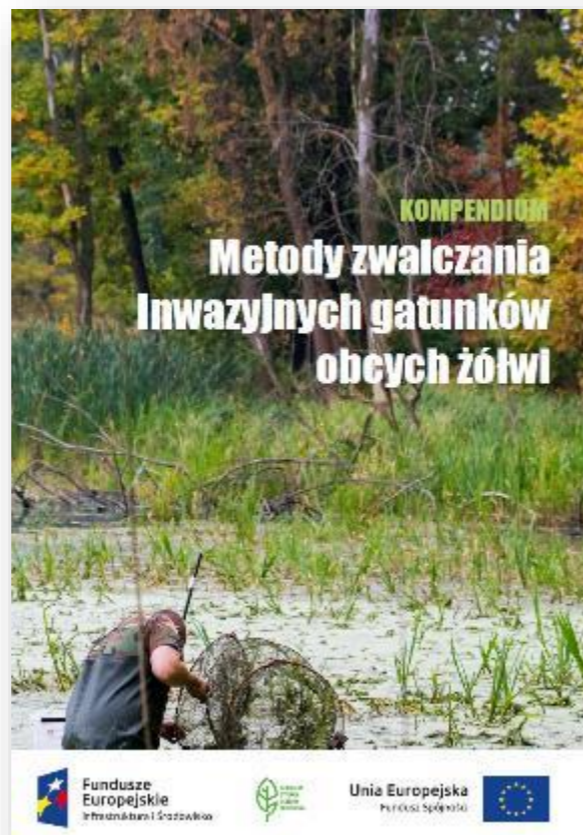
Przydatne źródła informacji o IGO

<https://www.gov.pl/web/gdos/kompedia-zwalczania-wybranych-igo>

Przydatne źródła informacji o IGO

<https://www.gov.pl/web/gdos/kompendia-zwalczania-wybranych-igo>

Autor prezentacji
Lech Krzysztofiak

Fundusze Europejskie

Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
ul. Kolejowa 5/7, 01-217 Warszawa

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych